

F.Bataeva

Candidate of philological sciences, associate arofessor

WAYS OF TRANSLATING PAST TENSE FORMS IN INFORMATIVE AND SCIENTIFIC TEXTS FROM ENGLISH INTO KAZAKH

Annotation. In this article peculiarities of translation of past tense forms from English on Kazakh in informative and scientific texts are considered. The considered work is devoted to the comparative analysis of the tense forms transferring past actions in the English and Kazakh languages. In recent decades, comparative-typological approach is attracting the attention of linguists. Comparative study of languages is of great importance for the construction of the linguistic theory of translation. Therefore, in the present study we used data from the comparative study of languages. On the basis of this analysis cases of similarity and divergence between the tense forms transferring past actions are established, various ways of transfer of past actions from English into the Kazakh language are offered and, thus, grammatical aspects of the translation are established.

Keywords: tense forms, translation, genres of speech, bilingual study, typological research.

Ф.Багаева

Кандидаг филологических наук, доцент

СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ФОРМ ПРОШЕДШЕГО ВРЕМЕНИ С АНГЛИЙСКОГО НА КАЗАХСКИЙ В ИНФОРМАТИВНЫХ И НАУЧНЫХ ТЕКСТАХ

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности перевода форм прошедшего времени с английского на казахский в информативных, и научных и деловых текстах. В других научно-исследовательских работах автора эта проблема была глубоко обсуждена, но в этой статье было уделено больше внимания особенностям и путям использования категории прошедшего времени в научных, информационных и деловых текстах в двух языках, и было установлено, что в казахском языке, кроме простого прошедшего времени, используется ускоренное прошедшее время с помощью вспомогательных глаголов и аналитических формантов.

Ключевые слова: формы глагола, перевод, жанры речи, билингвизм, типологические исследования.

Ф.Багаева

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент

АҚПАРАТТЫҚ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ МӘТІНДЕРДЕГІ ӨТКЕН ШАҚ ФОРМАЛАРЫН АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРУ ТӘСІЛДЕРІ

Аннотация. Бұл мақалада ғылыми, ақпараттық және іскери мәтіндердегі ағылшын тіліндегі өткен шақ формаларын казак тіліне аудару мәселесі қарастырылған. Автордың басқа ғылыми зерттеу жұмыстарында бұл мәселе терең талқыланған, бірақ бұл мақалада ғылыми, ақпараттық және іскери мәтіндердегі өткен шақ категориясының екі тілде қол-

данылу ерекшеліктері мен жолдарына көбірек назар аударылды және қазақ тілінде жәй өткен шақтан басқа көмекші етістіктер мен аналитикалық форманттар арқылы жасалатын жедел өткен шақ қолданылатыны айқындалды.

Тірек сөздер: етістік тұлғалары, аударма, сөйлеу жанрлары, билингвизм, типологиялық зерттеулер.

From the linguistic point of view of speech genres («speech styles») should be approximately the same in different languages, as the same criteria must lie at the base of their identification in the language. For example, if we take as a criterion the ratio of words, names and shaped pieces, then we can agree to consider, for example, that the genre of scientific writing is characterized by the presence of more than 90% of word names (terms) and 10% or less shaped units, where 100% - total amount of both [1, p. 201].

However, in practice the interpreter has to deal with the genres of speech of a different kind. These genres are determined by the nature and purpose of the materials that he had to translate. For example, the translator may be engaged in the so-called technical translations, i.e. translate special texts from any area of science and technology. In this case, a specific genre is predetermined, and follows its goal - to determine the proper linguistic features.

These features give the translator the specific tasks associated with the transfer and are no longer any stylistic reception as such, but with the transfer of this technique specific to the genre speech in which he used. In this regard, the translator should know the main features of speech genres in English and Kazakh languages and be familiar with the principles of the transmission characteristics of the genre of the text in translation.

There are various kinds of speech classification genres. However, for practical purposes translators working in special, non-artistic translation should distinguish the following four genres of speech: official business materials, scientific and technical materials, information and descriptive material, journalistic materials [1, p. 202].

Our task does not include any detailed description of these genres. We only need to highlight some features of rendering the past tense verb forms of each genre that do not coincide in the English and Kazakh languages, and indicate the general principles of the transfer of such features.

Each of the variations of the translated material has its own specific features, which put special demands on the translation. Comparison species transfer instructive and useful because it leads primarily to identify differences between characteristic features of each.

In the following analysis of a number of texts and individual proposals and views on possible transfer and the peculiarities of the transfer, all the varieties of newspaper material, literature, scientific, social and political can not be exhausted. As part of this work, they will be considered only as examples of individual cases, the relationship between the language means, essential for a particular genre, in many languages.

Scientific and technical literature is of special interest not only in content but also in form. In addition to the huge number of books on science and technology around the world there are over four million articles published annually in journals [2, p.7].

The need for the exchange of information has led to the emergence of a new discipline - the translation of scientific and technical literature.

For modern linguistic science, paramount description and identification of patterns of the functional style of scientific and technical literature there have been developed two methods: monolingual and bilingual.

Monolingual study reveals its similarities and differences from other functional styles of the same language (spoken, socio-political, official, business, art). Bilingual (typological) research is associated with the language of science and technology of two or more languages. Bilingual research facilitated results of monolingual research and, in turn, allows to open and describe patterns, the identification of which is unavailable or difficult within a single language, and formulated new bilingual laws.

So Present Perfect indicates the action completed by the time of the speech, when we are interested in is not the time of its commission, and the fact of completion or the result of, for example: Present Perfect is often used in the Abstract, the preceding article and Abstract conclusions that are placed after the article, such as:

Water supply for the population has been estimated as unsatisfactory [3, p.7].

Республика тұрғындарының ауыз сумен қамтамас ету жағдайы қанағаттандырылықсыз болып саналады [4, p. 6].

In Present Perfect there are usually those verbs which indicate the concrete, received by authors result. The description of experiment and other phenomena is generally transferred by simple forms [2, p.179]. In special scientific or documentary literature the form of the Present English verb is mainly used, as, for example, in the following text:

The territory of Kazakhstan *stretches* 3000 km from west to east and 1000 km from north to south. In the west and north Kazakhstan *borders* on Russian Federation, in the south – on Turkmenia, Uzbekistan, Kirgiziya, in the east – on China. The total length of state borders is over 15000 km. It is the ninth biggest country in the world with the territory 2,7 million square km.

The relief of the country varies very much. If you look at Kazakhstan from the space, you will see high ice-covered mountains, hills and highlands. Vast plains and lowlands stretch like green lines. The country spreads from Western-Siberian plain in the north to the Tian Shan Mountains in the south and from the Lower Volga in the west to the Altai in the east.

There is Precaspian lowland and the Mangistau peninsula in the west. The southern parts of the Urals and the Mugodzhur lie in the north – west. To the north-east of the Mugodzhur we can find the vast Turgai plateau, turning into the Turan Lowland with the Kyzylkum desert in the south [5, p.5].

Республика аумағы батыстан шығысқа қарай 3 мың км және солтүстіктен оңтүстікке қарай 1 мың км-ге созылып жатыр. Қазақстан батысымен солтүстігінде Ресей Федерациясымен, оңтүстігінде Түркіменстанмен, Өзбекстан және Қырғызстан, шығысында Қытаймен шектеседі. Мемлекет шекарасының жалпы ұзындығы 15 мың км-ден астам. Қазақстан 2,7 млн шаршы км жер көлемін дүние жүзінде 9-шы орында тұр.

Елдің жер бедері өте алуан түрлі. Егер Қазақстан аумағына ғарыштан көз салатын болсақ, онда біз мұздықтармен жабылған биік тауларды, төбелерді және қыраттарды көреміз. Кең-байтақ жазықтар мен ойпаттар бейне бір жасыл жолақтай созылған. Теріскейінде Батыс Сібір жазығынан бастап, күнгейінде Тянь-шань тауларына дейін созылған ел батыстағы Еділ өзенінің төменгі сағасынан шығыстағы Алтайға дейін көсіліп жатыр.

Батысында Прикаспий ойпаты мен Манғыстау түбегі орналасқан. Солтүстік батысында Орал тауларының сілемдерімен Мұғалжар жатыр. Мұғалжардың солтүстік шығысына қарай, соңынан оңтүстігінде Қызылқұмды Тұран ойпатына айналатын ұлан-байтақ Торғай үстіртін көруге болады [6,40].

The use of the Present Indefinite is characteristic also for official papers, such as in the following letter:

GM 22/2000

The Embassy of Malaysia presents its compliments to the Department of Diplomatic Service, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan and has the honour to inform the latter that a three-member delegation from MTD Capital, one of the leading construction companies will be visiting Kazakhstan as the guests of the Embassy.

The purpose of the visit is to explore the possibility of investing in the development of the diplomatic enclave in Actana. In this respect, the Embassy wishes to request the Department to arrange relevant meetings in Actana with the representatives of Ministry of Foreign Affairs and officials of Akimat responsible for the diplomatic enclave on 13-14 April 2000.

The Embassy of Malaysia avails itself of this opportunity to renew to the Department of Diplomatic Service, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan the assurances of its highest consideration

In all the considered official texts the Present Perfect tense form is met only once.

The police guards have started their duties since 3 October, 1999

However, in informative and documentary genre of speech, owing to the descriptive character, the form of the preterit of the main category which is transferred to the Kazakh language by synonymous to it form of *v+di/ti* (жедел өткен шақ), as, for example, in the offered text is met more often:

The traces of ancient people were found long ago on the territory of modern Kazakhstan. The archaeologists discovered the remains of living in the Stone and Bronze ages people. The tribes inhabiting it in the Bronze age left archaeological memorials-settlements, graves, rock drawings. We can judge by them about the role cattle – breeding and farming in the people's life.

Many manuscripts mention that great commanders and learders (rulers) of the Ancient World often waged wars and contacted with Sack Tribes. Ancient Greek historian Herodotus wrote about such a war between Persia and Sack warriors. In this war Sacks under the ruling of legendary empress Tomiris defeted the Persian army. The Persian commander- outstanding and invincible tsar Kir the Great died in the steppes. . . [5, p. 15]

Қазақстан аумағынан ерте заманғы адамдардың іздерін баяғыда тапқан. Археологтар тас және қола ғасырлардағы адам тұрмысының қалдықтарын тапты. Қола дәуірінде өмір сүрген тайпалар өздерінен кейін археологиялық ескерткіштер – қоныстар, обаларды, жартастарға салынған суреттерді қалдырды. Бұдан мал өсіру мен егін шаруашылығы сол кездің өзінде-ақ, адам өмірінде маңызды рөл атқарғанын көреміз.

Көптеген қолжазбаларда Ежелгі дүние кезіндегі ұлы қолбасшылар мен басқарушылар сақ тайпаларымен жиі соғысып, араласып тұрғанын көрсетеді. Ежелгі грек тарихшысы Геродот Парсы мен сақ жауынгерлері арасында осындай соғыстың болғанын айтады. Бұл соғыста аты аңызға айналған Томирис патшасы басқарған сақ жауынгерлері парсы әскеріне қарсы соққы берді. Парсы қолбасшысы, белгілі және жеңімпаз Ұлы Кир патша далада өз өмірін тапты. . . [5, p.54]

So, analyzing this text, we reveal that in English, documentary and descriptive genre of speech is preferable to simple forms, and, exactly, preterit of the main category. However, the form of the preterit of the main category isn't always transferred by synonymous to it form *v+di/ti* (жедел өткен шақ). By consideration of the Kazakh translation we meet also a form of past tense with an affix – *ған/қан* (тапқан), and a participle form *он – ып* (соғысып, араласып), and a *сiңьшiтiтв* form with an auxiliary verb – with *соққы берді*. To determine consistent patterns and features of the translation of verbal forms of past tense in documentary and popular scientific texts detailed consideration of the translations of separate sentences is necessary.

LITERATURE

[1] Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Ч. II. М.: Высшая школа, 1965. 287с.

[2] Пумпянский А.Л. Введение в практику перевода научной и технической литературы на английский язык. М.: Наука, 1981. 343 с.

[3] National Environmental Hygiene Action Plan of the Republic of Kazakhstan. Ministry of National Resources and Environmental Protection of the Republic of Kazakhstan. Republic of Kazakhstan Agency for Health Care.. Astana-Kokshetau. 2000. 134 p.

[4] Қоршаған орғаның гигиенасы жөніндегі Ұлттық әрекет жоспары. Қазақстан Республикасы Табиғи ресурстар және қоршаған орғаны қорғау министрлігі. Қазақстан Республикасы денсаулық сақтау істері жөніндегі агенттігі. Астана – Көкшетау. 2000. 138 б.

[5] Косович П. Some facts about Kazakhstan. Қазақстан туралы не білеміз? // Поговорим о Казахстане. Уч. пос. Астана – Санкт-Петербург: ООО «Мажор», 2002. 134с.